

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення самостійної роботи
студентів з дисципліни
“СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ”
(для магістрів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено доцентом кафедри історії та теорії держави і права
О. С. Дьоміною

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
(Протокол № 2 від 02.09. 08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Дьоміна О. С. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Сучасна концепція соціально-правової держави” (для магістрів). — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 23 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст дисципліни, загальні вказівки щодо організації самостійної роботи, теми самостійної роботи, методичні рекомендації по вивченню тем, питання для самоконтролю, теми рефератів, практичні та тестові завдання, теми контрольних робіт та список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс “Сучасна концепція соціально-правової держави” розрахований на навчально-освітній рівень “Магістр” і передбачає поглиблене вивчення основних проблем виникнення, розвитку і функціонування соціально-правової держави на більш високому теоретичному рівні. Метою вивчення даного курсу є надання отриманим в процесі вивчення сучасної концепції соціально-правової держави знанням єдності, системності, методологічної єдності.

Даний навчальний курс передбачає ознайомлення з широким колом державознавчих і правознавчих концепцій, які містяться в працях вітчизняних та зарубіжних авторів, широке використання сучасних даних інших наук (філософії, політології, історії та ін.). Провідними ідеологічними засадами у вивченні цієї дисципліни виступають ідеї пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, правової соціальної держави, панування права і верховенства правового закону, демократії, законності.

Мета курсу: забезпечити поглиблене засвоєння студентами-магістрами основних загальнотеоретичних проблем концепції соціально-правової держави та вивчити основні теоретичні підходи до їх розв’язання.

Завдання курсу: Всебічно сприяти розвитку у студентів самостійного юридичного мислення; оволодінню базовими теоретичними знаннями та навичками практичної поведінки в правовому середовищі; формуванню у студентів позитивної правосвідомості і правової активності; активної політичної і громадської позиції; усвідомленню студентами незаперечної цінності прав і свобод людини і громадянина.

В результаті опанування даного курсу студенти повинні:

- а) **Знати:** існуючі в сучасній теорії держави і права проблеми і наукові підходи до соціально-правової дійсності;
- б) **Вміти:** аналізувати різні позиції та аргументовано висловлювати своє ставлення до розв’язання загальнотеоретичних проблем.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ
щодо організації самостійної роботи студентів над курсом
“СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ”

Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом роботи на семінарах, конференціях, передбачає виконання практичних завдань та контрольних робіт. Вона здійснюється відповідно до навчальних планів, навчальної і робочої програм з курсу.

Метою самостійної роботи студентів є:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку більш глибоких знань;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння студентами культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власної точки зору на питання, що вивчаються.

Ефективність самоосвіти, яка є одним із основних методів навчання студентів, визначається постійністю, послідовністю і наполегливістю в роботі з навчальним матеріалом, здійсненням самоконтролю, систематичністю занять, вмінням поєднати практичні навички з теорією.

Самостійна робота студентів денної форми навчання починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом “Сучасна концепція соціально-правової держави”.

Основними формами самостійної роботи є:

- робота з підручниками та посібниками;
- робота з науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських та практичних занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка реферату;
- підготовка до аудиторної контрольної роботи;
- підготовка до консультації з викладачем;
- підготовка до заліку та екзамену.

Робота з літературою.

Студентові варто працювати одночасно з 2–3 підручниками.

У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних вчених та правознавців близького й далекого зарубіжжя. Звичайно, при підготовці не обов'язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується познайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про досліджувану проблему. Працюючи з монографією, найбільш цікаві факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов'язково посилаючись на автора.

Якщо у науковій літературі Вам зустрілась незрозуміла дефініція, обов'язково треба звернутися до відповідних словників чи довідників.

Екзамени та заліки є підсумковими формами контролю знань студентів і проводяться у письмовій формі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ** **СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ”**

Назва змістовного модуля і теми	Самостійна робота
1	2
<i>Змістовий модуль I. Ідея соціально-правової держави: генезис основних складових поняття та форми культурно-історичного феномену</i>	
Тема 1: Еволюція ідейних засад соціально-правової держави	
Тема 2: Основні характеристики правової держави	Тема: Основні характеристики правової держави
Тема 3: Причини і умови формування соціально-орієнтовної держави	

1	2
Змістовий модуль II. Громадянське суспільство та соціальна правова держава	
Тема 4: Співвідношення громадянського суспільства і соціально-правової держави	Тема: Співвідношення громадянського суспільства і соціально-правової держави
Змістовий модуль III. Трансформація ідеї та принципів соціально-правової держави в сучасній Україні	
Тема 5: Розвиток соціально-правової держави в сучасній Україні	Тема: Розвиток соціально-правової держави в сучасній Україні
Разом годин: 54	

Форми контролю: усне опитування;
контрольні роботи;
перевірка конспектів;
перевірка завдань для самостійної роботи;
тестування;
реферат.

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

**Змістовий модуль I. Ідея соціально-правової держави:
генезис основних складових поняття
та форми культурно-історичного
феномену**

Тема 1. Основні характеристики правової держави

Питання для самоконтролю:

1. Історія ідей про правову державу. Сучасна концепція правової держави.
2. Сутність і ознаки правової держави. Співвідношення правової держави і громадянського суспільства.
3. Шляхи формування правової держави в Україні.

Методичні рекомендації по вивченню теми

При розгляді **першого питання** потрібно звернути увагу на те, що вперше ідея правової держави виникла ще в античності, термін “правова держава” виник у дев’ятнадцятому столітті але формування концепції правової держави фактично продовжується дотепер, хоча останнім часом на перший план виходить проблема перетворення в життя теоретичних положень про правову державу. При розгляді цього питання необхідно спиратися на знання, отримані студентами при вивченні курсів історії держави і права закордонних країн і історії політико-правових вчень.

При відповіді на **друге питання** студенти повинні засвоїти сутність правової держави, як держави соціальної демократії, у якій забезпечене панування права.

У своїх відповідях студенти повинні також розкрити зміст таких ознак правової держави, як: верховенство правового закону, поділ влади і система “стримувань і противаг”; взаємна відповідальність держави й особистості; соціальна і юридична захищеність особистості: конституційна законність і конституційний контроль та ін. У цьому зв’язку викликає інтерес точка зору П. М. Рабиновича, що виділяє у своїх роботах формальні і юридичні ознаки правової держави.

У цьому ж питанні теми викликає інтерес проблема взаємозв’язку держави і громадянського суспільства, що є особливо актуальною у даний час. При відповіді на це питання студенти повинні знати визначення поняття “громадянське суспільство”, вміти характеризувати його основні риси. Необхідно звернути увагу на відносну самостійність громадянського суспільства, наявність визначених сфер, у які не допускається втручання з боку держави. Також студенти повинні роз’яснити тезу, що громадянське суспільство є передумовою правової держави.

У **третьому питанні** цієї теми необхідно відзначити, що відповідно до Конституції Україна є правовою державою. У тексті Конституції закріплені основні ознаки і принципи правової держави. Після прийняття Конституції 28 червня 1996 року на перший план вийшло питання про практичну реалізацію цих положень. Особливо насущними стають проблеми завершення багатьох реформ та починань, створення реальних передумов для формування громадянського суспільства і системи захисту конституційних прав і свобод громадян. Необхідно відзначити, що формування правової держави в Україні

безпосередньо пов'язано з переходом до практичного здійснення концепції правової держави, існування якої неможливе без забезпечення режиму законності.

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: правова держава, громадянське суспільство, демократія, ознаки правової держави, конституційний контроль, теорія поділу влади, система “стримування і протипаг”.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Назвіть найважливіші ознаки правової держави, дайте їм характеристику.
2. Що розуміється під “системою стримань і протипаг” у державно-правовій практиці і у теорії правової держави ?
3. Яка мета правової держави ?
4. Проблеми становлення правової державності в Україні.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ:

1. Сучасна правова держава: теорія і досвід.
2. Проблеми становлення правової державності в Україні.

Література: [1–3; 8–11; 13; 16; 19–21; 26–28; 31; 38–41; 43; 46–49; 53–56; 58; 61–63; 67; 68]

Змістовий модуль II. Громадянське суспільство та соціальна правова держава

Тема 2. Співвідношення громадянського суспільства і соціально-правової держави

Питання для самоконтролю:

1. Положення особистості в різних суспільствах: особливості і тенденції.
2. Основні права і свободи громадянина та їх класифікація. Концепція природного права.
3. Громадянське суспільство: поняття й ознаки. Основні напрямки формування громадянського суспільства в Україні.

Методичні рекомендації по вивченню теми

Розгляд даної теми доцільно почати з характеристики понять “особистість” і “громадянин”. Потрібно вказати, що під особистістю розуміється людина в його відношенні до суспільства, держави, права. Особистість — це насамперед соціальний тип людини, але в той же

час це і конкретна людина з її індивідуальністю і неповторністю. Таким чином, особистість — це єдність загальних і особливих, типових і своєрідних якостей людини.

Поняття “громадянин” характеризує особистість як члена державно-організованого суспільства в його зв’язку з певною державою.

Потрібно відзначити, що положення особистості в різних суспільствах залежить від рівня розвитку цього суспільства, від його соціально-економічного ладу, від форми держави і, у першу чергу, від політичного режиму.

Сучасні автори відзначають, що в даний час, в умовах демократизації суспільного життя можна виділити наступні основні принципи взаємодії держави й особистості:

- а) взаємна відповідальність держави та особистості;
- б) гармонічне сполучення інтересів держави та особистості;
- в) єдність взаємних прав і обов’язків держави та громадян;
- г) рівність основних прав і обов’язків громадян;
- д) розширення прав і свобод громадян;
- е) законність відносин між особистістю та державою.

Переходячи до другого питання необхідно відзначити, що під суб’єктивним юридичним правом у вузькому змісті розуміють право (можливість певної поведінки) особи, що передбачено правовою нормою. Зміст будь-якого суб’єктивного права можна звести до того, що воно надає особі такі можливості:

- 1) поводитися певним чином (право на свої дії);
- 2) вимагати певної поведінки від інших суб’єктів (право на чужі дії);
- 3) звертатися до держави з вимогою захистити свої юридичні права.

Конкретні суб’єктивні юридичні права громадян України зафіксовані в другому розділі Конституції України, що називається: “Права, свободи і обов’язки людини і громадянина”.

При розгляді питання про основні права людини необхідно розглянути проблему їх джерел. Прихильники так званого природного права вважають, що права людини існують незалежно від чиеїсь волі і їх джерелом є сама природа людини. Тому зміст прав людини ні ким не можуть змінюватися чи скасовуватися, а юридичні закони лише формулюють ці права.

Інший підхід — позитивістський. Його прихильники розглядають права людини як явища цілком залежні від держави.

Слід зазначити, що існує кілька підходів до класифікації прав людини. Загальноприйнятої є наступна:

- 1) Соціально-економічні права;
- 2) Особисті права;
- 3) Політичні права;
- 4) Культурні права.

Для закріплення даного матеріалу доцільно організувати роботу студентів з текстом Конституції України (статті 21–63) з метою проведення класифікації прав людини.

Висвітлюючи матеріал **останнього питання** теми студенти повинні розкрити поняття “громадянське суспільство”, звернути увагу на те, що в сучасній літературі зустрічаються дуже різні тлумачення цього поняття. Детально треба висвітлити структуру громадянського суспільства. Також треба показати взаємозв'язок громадянського суспільства з правовою державою та розкрити зміст тези, що громадянське суспільство є передумовою правової держави.

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: особа, громадянин, громадянське суспільство, правовий статус особистості, права і свободи людини і громадянина, гарантії прав особи, юридичні обов'язки, суб'єктивне юридичне право.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Право й особа, положення особи в різних суспільствах.
2. Дайте визначення поняттю громадянського суспільства.
3. Громадянство і підданство. Громадянин як член державно-організованого суспільства.
4. Правовий статус особи. Права і свободи людини і громадянина.
5. Юридичні обов'язки і відповідальність особи перед суспільством.
6. Рівень дотримання прав людини і громадянина в Україні.
7. Держава й особа. Взаємна відповідальність держави й особи.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:

1. Взаємна відповідальність держави й особи.
2. Юридичні обов'язки і відповідальність особи перед суспільством.

Література: [5; 9; 13; 14; 21; 22; 36; 41; 47; 48;
56; 58; 60; 69]

Змістовий модуль III. Трансформація ідеї та принципів соціально-правової держави в сучасній Україні

Тема 3. Розвиток соціально-правової держави в сучасній Україні

Питання для самоконтролю:

1. Сучасний стан і перспективи розробки теорії соціальної держави.
2. Формування соціального законодавства і права.
3. Розбудова соціальної держави в Україні: сучасний стан і перспективи.

Методичні рекомендації по вивченню теми

При підготовці до першого питання, студентам слід пам'ятати, що головним завданням соціальної держави є сприяння функціонуванню громадянського суспільства. Це завдання диференціюється на більш дрібні і конкретні, в яких концентрується і відбивається вплив економіки і політики на розвиток функцій держави. Проаналізуйте чотири основні функції соціальної держави — забезпечення, охорони і захисту соціально-економічних прав людини; соціального захисту; соціального вирівнювання і екологічну функцію.

Складність і суперечливість процесу формування в Україні соціальної правової держави в практичній площині полягає в тому, що за умов слабких демократичних традицій перехідного суспільства, недосконалості національного законодавства, недостатнього рівня політичної, правової й економічної культури населення постає завдання одночасного створення засад громадянського суспільства, правового і соціального аспектів державності. Найскладнішим питанням тут є визначення збалансованих відносин держави і суспільства, меж втручання держави в економічну і соціальну сфери, співвідношення регулюючої ролі держави (соціальної функції) і стихії ринку (економічної свободи). За показником витрат на соціальну політику і питомою вагою держави в національній системі соціального захисту сучасні науковці виділяють три моделі соціального захисту: “інституціонально-розподільчу”, “маргінальну” і “проміжну”. Проаналізуйте вітчизняну модель соціальної політики враховуючи елементи соціалістичного універсально-перерозподільчого підходу, а також

елементи маргінальної моделі. Чи передбачається її трансформація або в “проміжну”, або в “маргінальну” моделі.

Переходячи до другого питання студентам слід пам’ятати, що як мета діяльності держави, так і сама ця діяльність (соціальна політика) мають визначатися правовими рішеннями законодавців.

На прикладі Великобританії і Німеччини прослідкуйте історію розвитку соціального законодавства, формування його інститутів і принципів з початку ХІХ ст. Підкресліть, що після Другої світової війни на Заході складаються сприятливі умови для формування на основі норм, які виокремлюються з трудового, адміністративного, фінансового, цивільного права, соціального права як самостійної галузі. Соціальне право визначається як система правових норм, за допомогою яких здійснюється правове регулювання соціального захисту. На сьогодні предмет соціального права охоплює: питання пов’язані з соціальним захистом; питання правового регулювання порядку формування і діяльності органів і установ соціального захисту; питання правового регулювання окремих моментів “промислових відносин”. Наведіть найбільш характерні прийоми регулювання соціальних відносин (поєднання централізованого і локального регулювання; договірної і законодавчого характеру встановлення прав і обов’язків суб’єктів; судовий порядок застосування санкцій і охорони прав; надання матеріального забезпечення або безкоштовно, або безеквівалентно, але нормовано, з урахуванням трудового (страхового) стажу, або оплатно-нееквівалентно).

Проаналізуйте досвід країн Заходу з кодифікації соціального законодавства на національному і загальноєвропейському рівні. Пам’ятайте, що для України нагальною є потреба проведення наукового обговорення проблеми щодо прийнятності для нас західного досвіду з цього питання. Розкрийте і обґрунтуйте власну позицію щодо кодифікації українського соціального законодавства, яка супроводжуватиметься оновленням і приведенням його норм відповідно до стандартів європейського соціального права. Як це сприятиме розвитку вітчизняної моделі соціальної держави й інтеграції України до Європи.

Висвітлюючи матеріал останнього питання необхідно зазначити, що теорія соціальної держави в радянській юридичній науці не розроблялася. Однак спирається на певні історичні традиції формування української концепції соціальної держави. На підставі влас-

ного дослідження і аналізу праць В. В. Копейчикова, М. І. Козюбри, П. М. Рабіновича наведіть висновки щодо особливостей української моделі соціальної держави. Підкресліть специфіку розбудови соціальної держави в постсоціалістичних країнах (соціальна характеристика держави доповнюється демократичним і правовим аспектом, а не навпаки як заведено), що дає підстави для виділення цих моделей в окремий різновид держави соціально-демократичної орієнтації, яка має перехідний характер. Пам'ятайте, що проголошення України соціальною державою створило лише правові передумови для її становлення і подальшого розвитку. Наступним кроком в цьому напрямку має стати формування соціального права, в якому соціальна держава отримає розгорнуту правову конкретизацію, і відповідного йому законодавства. Проаналізуйте перспективи реформування судової системи, маючи на увазі започаткування спеціалізованих соціального і трудового судів.

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: соціальна держава, соціально-економічні права, соціальне право, соціальне законодавство, соціальний захист.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Призначення соціально-правової держави.
2. Проблеми реалізації принципу розподілу влади.
3. Проблеми створення соціально орієнтованої ринкової економіки та дієвої системи соціального забезпечення громадян.
4. Необхідність впровадження комплексу заходів правового, соціально-економічного, політичного, організаційного і виховного характеру, спрямованих на реалізацію принципів соціально-правової держави.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:

- 1) Проблеми становлення соціальної державності.
- 2) Проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні
- 3) Конституційна реформа і реалізація принципу розподілу влади

Література: [12; 16; 19; 20; 22; 25–28; 35; 38; 40; 41; 48; 49; 53; 56; 59–61; 65; 68; 69]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Ідеї правової державності в античній політико-правовій думці.
2. Політико-правові ідеї в галузі правової держави римських юристів.
3. Ідеї мислителів середньовіччя про правову державу.

4. Розвиток ідей правової держави в епоху буржуазно-демократичних революцій.
5. Теоретичне обґрунтування концепції правової держави (Rechtsstaat).
6. Ідеї правової держави у вітчизняній політико-правовій думці.
7. Позитивістська концепція правової держави.
8. Виникнення і розвиток ідей соціальної держави.
9. Принцип панування права та його зміст.
10. Право як засіб обмеження державного всевладдя.
11. Право як загальна міра соціальної свободи, формальної рівності і справедливості.
12. Методологічні проблеми співвідношення права і закону.
13. Принцип верховенства правового закону.
14. Основні критерії правового характеру закону.
15. Законність і конституційність як режим соціально-правової держави.
16. Принцип зв'язаності держави правами і свободами людини і громадянина.
17. Взаємна відповідальність держави і особи.
18. Поняття і еволюція прав людини.
19. Правовий статус особи.
20. Класифікація прав і свобод людини.
21. Поняття і призначення забезпечення прав і свобод особи.
22. Поняття гарантій прав і свобод особи та їх класифікація.
23. Загальносоціальні умови забезпечення прав і свобод особи.
24. Співвідношення правового і фактичного статусу особи в суспільстві.
25. Поділ владних повноважень як форма правової організації держави.
26. Поділ владних повноважень як засіб обмеження держави і контролю над владою.
27. Поділ владних повноважень як гарантія прав і свобод особистості.
28. Розвиток концепції розподілу влади.
29. Співвідношення принципу єдності і принципу розподілу влади на три гілки.
30. Механізм стримувань і противаг як організаційна передумова розподілу влади.

31. Законодавча гілка влади та її місце в системі поділу влади.
32. Реалізація принципу розподілу влади в сфері виконавчої гілки влади.
33. Незалежна судова гілка влади як гарант законності.
34. Роль Конституційного Суду в механізмі правової соціальної держави.
35. Статус Президента в механізмі розподілу влади.
36. Співвідношення “горизонтального” і “вертикального” розподілу влади.
37. Проблеми і перспективи реалізації принципу розподілу влади в сучасній Україні.
38. Поняття громадянського суспільства.
39. Співвідношення громадянського суспільства з державою.
40. Громадянське суспільство як передумова соціально-правової держави.
41. Основні характеристики громадянського суспільства.
42. Роль громадянського суспільства в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.
43. Структура громадянського суспільства.
44. Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні.
45. Основні тенденції становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні.
46. Поняття соціальної держави та її ознаки.
47. Проблеми співвідношення вільної ринкової економіки з соціальною спрямованістю державної політики.
48. Основні напрями функціонування соціальної держави.
49. Юридичне закріплення основних характеристик соціальної держави в Загальній декларації прав людини.
50. Юридичне закріплення основних характеристик соціальної держави в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права.
51. Соціальна держава як передумова забезпечення повноцінного захисту та реалізації всього комплексу прав і свобод.
52. Співвідношення правової і соціальної державності в сучасних умовах.
53. Конституційне закріплення основних характеристик соціально-правової держави в Україні.

54. Проблеми впровадження в дійсність принципу панування права і принципу верховенства правового закону в Україні.
55. Проблеми впровадження принципу зв'язаності держави правами і свободами особи.
56. Проблеми створення соціально орієнтованої ринкової економіки та дієвої системи соціального забезпечення громадян.
57. Шляхи і напрями реалізації принципів соціально-правової держави.
58. Система юридичних заходів по впровадженню принципів соціально-правової держави.
59. Система соціально-економічних заходів по впровадженню принципів соціально-правової держави.
60. Організаційні і виховні заходи, спрямовані на реалізацію концепції соціально-правової держави.

ТЕМИ КОНТОЛЬНИХ РОБІТ

1. Ідеї правової державності в античній політико-правовій думці.
2. Розвиток ідей правової держави в епоху буржуазно-демократичних революцій.
3. Ідеї правової держави у вітчизняній політико-правовій думці.
4. Виникнення і розвиток ідей соціальної держави.
5. Принцип панування права та його зміст.
6. Право як засіб обмеження державного всевладдя.
7. Право як загальна міра соціальної свободи, формальної рівності і справедливості.
8. Інтегративний підхід до праворозуміння.
9. Методологічні проблеми співвідношення права і закону.
10. Принцип верховенства правового закону.
11. Основні критерії правового характеру закону.
12. Принцип зв'язаності держави правами і свободами людини і громадянина.
13. Поняття і еволюція прав людини.
14. Класифікація прав і свобод людини.
15. Поняття гарантій прав і свобод особи та їх класифікація.
16. Поділ владних повноважень як засіб обмеження держави і контролю над владою.

17. Механізм стримувань і противаг як організаційна передумова розподілу влади.
18. Співвідношення “горизонтального” і “вертикального” розподілу влади.
19. Проблеми і перспективи реалізації принципу розподілу влади в сучасній Україні.
20. Співвідношення громадянського суспільства з державою.
21. Громадянське суспільство як передумова соціально-правової держави.
22. Структура громадянського суспільства.
23. Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні.
24. Поняття соціальної держави та її ознаки.
25. Основні напрями функціонування соціальної держави.
26. Співвідношення правової і соціальної державності в сучасних умовах.
27. Проблеми впровадження в дійсність принципу панування права і принципу верховенства правового закону в Україні.
28. Проблеми впровадження принципу зв'язаності держави правами і свободами особи.
29. Проблеми створення соціально орієнтованої ринкової економіки та дієвої системи соціального забезпечення громадян.
30. Шляхи і напрями реалізації принципів соціально-правової держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеев С. С.* Восхождение к праву. — М., 2002.
2. *Венгеров А. Б.* Теория государства и права. — М., 2000.
3. *Комаров С. А.* Теория государства и права. — М., 1999.
4. *Котюк В. О.* Теорія права. Курс лекцій. — К.: Вентурі, 1996.
5. *Марченко М. Н.* Проблемы теории государства и права. — М., 1999.
6. *Нерсесянц В. С.* Философия права. — М., 1997.
7. *Общая теория права и государства / Под редакцией В. В. Лазарева* — М.: Юристъ, 2000.

8. *Онищенко Н. М.* Правова система: Проблеми теорії. — К., 2002.
9. *Проблемы общей теории права и государства* / Под ред. В. С. Нер-сисянца. — М., 2001.
10. *Рябов С. Г.* Політологічна теорія держави. — К.: Тандем, 1996. — 239 с.
11. *Скакун О. Ф.* Теория государства и права. — Харьков, 2000.
12. *Скрипнюк О. В.* Соціально-правова держава. — К., 2001.
13. *Сурилов А. В.* Теория государства и права. — Киев, Одесса, 1989.
14. *Теория государства и права* / Под ред. Манова Г. Н. — М., 1995.
15. *Теория государства и права.* / Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. — М., 1998.
16. *Тихомиров Ю.* Курс сравнительного правоведения. — М., 1996.
17. *Юридична енциклопедія.* (багатотомне видання) — К., 1998–2001.

Додаткова

18. *Агеева Е. А.* Юридическая ответственность в государственном управлении. — Л., 1990.
19. *Аграновская Е. В.* Правовая культура и обеспечение прав личности. — М., 1988.
20. *Алексеев С. С.* Право. Опыт комплексного исследования. — М., 1999.
21. *Алексеев С. С.* Философия права. — М., 1998.
22. *Антологія української юридичної думки.* — К., 2002.
23. *Аппарат государственного управления: интересы и деятельность.* — К., 1993.
24. *Аристотель.* Афинская полития. — М., 1937.
25. *Аристотель.* Политика. // Соч. Т. 4. — М., 1988.
26. *Бахрах Д. Н.* Действие правовой нормы во времени // Советское государство и право. — 1991. — № 12.
27. *Бережнов А. Г.* Права личности: некоторые вопросы теории. — М., 1991.
28. *Берштейн Д. И.* Правовая ответственность как вид социальной ответственности и пути ее обеспечения. — Ташкент, 1989.
29. *Бобровник С. В. Богінич О. Л.* Систематизація законодавства України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. — К., 1994.
30. *Бобровник С. В.* Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права // Правова держава. Вип. 7. — К., 1996.

31. *Богінич О. Л.* Проблеми реалізації підзаконних нормативних актів // *Правова держава.* — Вип. 7. — К., 1996.
32. *Богінич О. Л.* Співвідношення законів та підзаконних нормативних актів у процесі систематизації законодавства // *Правова держава.* — Вип. 8. — К., 1997.
33. *Братусь С. Н.* Юридическая ответственность и законность. — М., 1978.
34. *Воеводин Л. Д.* Юридический статус личности в России. — М., 1997.
35. *Вопленко Н. Н.* Официальное толкование норм права. — М., 1976.
36. *Всеобщая декларация прав человека как международный стандарт правового положения личности в Украине.* — Луганск, 1999.
37. *Гавриленко Г.* Правова держава і правова культура // *Право України.* — 1993. — № 1.
38. *Гавриленко Д. А.* Правовое государство и дисциплина. — Минск, 1991.
39. *Гаджиев К. С.* Введение в политическую науку. — М., 1997.
40. *Гегель Г.* Философия права. — М.: Мысль, 1990. — 524 с.
41. *Гельвеций К.* Об уме. Соч. В 2-х томах. — Т. 1. — М., 1973.
42. *Гоббс Т.* Левиафан или материя, форма и власть. — М., 1936.
43. *Гоббс Т.* О гражданине. // *Избр. философ. произвед.* В 2 т. — М., 1960.
44. *Головченко В. В.* Правореалізація як функція судової влади // *Правова держава.* — Вип. 7. — К., 1996.
45. *Головченко В. В.* Система права і комплексні правові спільності // *Правова держава.* Вип. 8. — К., 1997.
46. *Гревцов Ю. Н.* Правовые отношения и осуществление права. — Л., 1987.
47. *Громадянське суспільство в Україні: Проблеми становлення.* — К., 1997.
48. *Гроций Г.* О праве войны и мира. — М., 1956.
49. *Гумплович Л.* Общее учение о государстве. — СПб., 1910.
50. *Давид Р.* Основные правовые системы современности. — М., 1996.
51. *Денисов В. Н.* Міжнародне право як складова частина правової системи України // *Проблеми гармонізації законодавства Ук-*

- раїни з міжнародним правом: Матеріали наук.-практ. конф., жовт.1998 р. — К., 1998. — С. 64–68.
52. *Денисов Ю. А.* Общая теория правонарушения и ответственности. — Л., 1983.
 53. *Дубинин Н. П. и др.* Генетика, поведение, ответственность. — М., 1989.
 54. *Дудин А. П.* Диалектика правоотношений. — Саратов, 1983.
 55. *Загальна теорія держави і права* / За ред. Копейчикова В. В. — К., 2000.
 56. *Заец А. П.* Система советского законодательства. — К., 1987.
 57. *Заець А. П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. — К., 1999. Ідеологія державотворення в Україні: Історія і сучасність. — К., 1997.
 58. *Законодавство: проблеми ефективності* / Аверьянов В. Б., Денисов В. П., Сіренко В. Ф. та ін. — К., 1995.
 59. *Зивс С. Л.* Источники права. — М., 1981.
 60. *Ильин И. А.* О сущности правосознания. — М., 1993.
 61. *Казимирчук В. П.* Право и методы его изучения. — М., 1965.
 62. *Карташев В. Н.* Юридическая деятельность, понятие, структура, ценность. — Саратов, 1989.
 63. *Карташкин В. А.* Права человека в международном и внутригосударственном праве. — М., 1995.
 64. *Кашанина Т. В.* Происхождение государства и права. Современные трактовки и новые подходы. — М., 1999.
 65. *Кельзен Г.* Общее учение о праве. — Вена, 1967.
 66. *Кистяковский Б. А.* Социальные науки и право. — М., 1916.
 67. *Коваленко А. И.* Правовое государство: концепции и реальность. — М., 1993.
 68. *Козлихин И. Ю.* Идея правового государства: История и современность. — СПб., 1993.
 69. *Колізії у законодавстві України; проблеми теорії і практики.* — К., 1996.
 70. *Колодій А. М.* Принципи права України. — К., 1998.
 71. *Коментар до Конституції України* / В. Б. Авер'янов, В. Ф. Бойко та ін. — К., 1998.
 72. *Конституція України — основа подальшого розвитку законодавства.* — К., 1997.
 73. *Кросс Р.* Прецедент в английском праве. — М., 1985.

74. *Малинова И. П.* Философия правотворчества. — Екатеринбург, 1996.
75. *Манов Г. И.* Признаки государства: Новые прочтения. — М., 1993.
76. *Міжнародна Хартія прав людини*: Зб. документів. — К.: Наукова думка, 1991. — 48 с.
77. *Молчанов Д. Л.* Правовая культура в социальной жизни // Правоведение. — 1991. — № 1.
78. *Монтескье Ш.* О духе законов // Избранные произведения. — М., 1955.
79. *Мороз О. О.* Наукові засади законотворчого процесу в Україні // Правова держава. — К., 1997.
80. *Нурпенсов Е. К.* Психология правомерного поведения. — Алма-Ата, 1984.
81. *Общая теория государства и права*: Академический курс в 3-х томах / Под ред. М. Н. Марченко. — М., 2000.
82. *Одинцова А. В.* Гражданское общество. Прошлое, настоящее, будущее // Социально-политические науки. — 1991. — № 12. — С. 40–48.
83. *Оксамытний В. В.* Правомерное поведение личности. — К., 1985.
84. *Омельченко О. Л.* Идея правового государства; истоки, перспективы, причины. — М., 1994.
85. *Платон.* Государство. // Соч. — М., 1972. — Т. 3. — ч. 1.
86. *Погорілко В. Ф. Малишко М.* Правова система — система права — система законодавства // Право України, — 1993. — № 9.
87. *Поленина С. В.* Качество закона и эффективность законодательства. — М., 1993.
88. *Политические проблемы теории государства.* — М., 1993.
89. *Права человека* / Отв. ред. Е. А. Лукашева. — М, 1999.
90. *Рабинович П. М.* Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних положень). — Х.: Право, 1997. — 63 с.
91. *Ранние формы политической организации: от первобытности до государственности.* — М., 1995.
92. *Решетников Ф. М.* Правовые системы стран мира: Справочник. — М, 1993.
93. *Рожкова Л. И.* Принципы и методы типологии государства и права. — Саратов, 1984.

94. *Рыбушкин Н. Н.* Запрещающие нормы в советском праве. — Казань, 1990.
95. *Семитко А. П.* Развитие правовой культуры как правовой прогресс. — Екатеринбург, 1996.
96. *Скрипнюк О. В.* Теоретико-методологічні засади формування та розвитку громадянського суспільства і правової держави в Україні. — К.: Хрещатик, 1995. — 216 с.
97. *Социальное государство и защита прав человека / Е. А. Лукашева* (отв. ред.) — М.: РАН, 1994. — 147 с.
98. *Тарасюк В. М.* Юридична, законодавча та кодифікаційна техніка // *Правова держава. Щорічник наукових праць* — К., 1997.
99. *Татаринцева Е. В.* Правовое воспитание. — М., 1990.
100. *Теория юридического процесса.* — Харьков, 1985.
101. *Тихомиров Ю. А.* Теория закона. — М., 1982.
102. *Ткаченко Ю. Г.* Методологические вопросы теории правоотношений. — М., 1980.
103. *Фандалиук О. В.* Правозастосувальні акти-дії. — К., 1999.
104. *Филонов В. П.* Состояние, причины преступности в Украине и ее предупреждение. — Донецк: Изд-во “Донеччина”, 1999. — 640 с.
105. *Цицерон.* Диалоги о государстве и законах. — М., 1966.
106. *Четвернин В. А.* Демократическое конституционное государство. — М., 1993.
107. *Шаповал В. М.* Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. — К.: Програма Л, 1995. — 136 с.
108. *Шумак І.* Поняття громадянських прав і свобод людини в Україні // *Право України.* — 1999. — № 10. — С. 14–16.
109. *Щедрова Г. П.* Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян. — К., 1994.
110. *Юридичний словник-довідник.* — К., 1996.
111. *Якушик В. М.* Государство переходного типа. — К., 1991.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Загальні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів над курсом “Сучасна концепція соціально-правової держави”	4
Тематичний план дисципліни “Сучасна концепція соціально-правової держави”.....	5
Теми самостійної роботи студентів.....	6
Теми контрольних робіт.....	16
Список літератури.....	17

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-4409

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*